

FORORD AV MICHAEL S. LYNK

Professor Michael S. Lynk er FNs spesialrapportør for menneskerettigheter i de palestinske områdene som har vært okkupert siden 1967 (2016- til d.d.).

Vi er inne i en overgangsperiode når det gjelder næringsliv og menneskerettigheter, en periode som er både lovende og risikofyllt.

Det lovende er arbeidet FN og andre organisasjoner har gjort de siste årene for å styrke dette forholdet, blant annet gjennom FNs Veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (**UNGP**), som ble vedtatt i 2011, og forhandlingene om en ny traktat om menneskerettigheter og næringsliv. Det er også lovende at FNs arbeidsgruppe for menneskerettigheter og multinasjonale selskaper og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) har hatt en ledende rolle i dette arbeidet. Dette har hevet verdenssamfunnets forventninger til bedrifter som, med eller uten vitende og vilje, er implisert i brudd på menneskerettighetene.

Noen menneskerettighetsforkjempere mener at disse verktøyene gjør det mulig å drive mer effektive kampanjer for å stille selskaper til ansvar gjennom forsterket medvirkning fra næringslivet, rutiner for gjennomiktig rapportering, kritikk som påvirker deres omdømme, rettssaker og boikott av selskaper.

Risikoen består i om disse nye verktøyene vil være effektive for å holde selskapene ansvarlige for direkte eller indirekte medvirkning til brudd på menneskerettighetene. Håndhevelse er internasjonal menneskerettighetslovgivnings akilleshæl. Det er umulig å tvinge stater og selskaper til å overholde de bindende juridiske og politiske forpliktelsene de har påtatt seg. Internasjonale forpliktelser om menneskerettigheter, det være seg standarder, avtaler eller traktater kan ha den utilsiktede konsekvensen at det blir mindre press på stater og selskaper for deres brudd på menneskerettighetene. Særlig hvis standarden eller avtalen blir et mål i seg selv og trekker oppmerksomheten bort fra målet om reell og varig ansvarliggjøring.

I mangel på internasjonale domstoler med bindende jurisdiksjon og resolutt innsats fra FNs sikkerhetsråd, er det bare gjennom det uvurderlige arbeidet til

menneskerettighetsaktivister, kritisk journalistikk, lydhøre internasjonale fora og andre «soft law»-tiltak man kan sikre at stater og multinasjonale selskaper følger løftene sine om å respektere og fremme menneskerettighetene.

Denne omfattende og grundige rapporten om økonomiske forbindelser mellom europeiske finansinstitusjoner og selskaper som er involvert i israelske bosettinger, er en god illustrasjon på brytningstiden vi er inne i. Folkeretten er krystallklar på at de israelske bosettingene utgjør et brudd på den fjerde Genève-konvensjonen fra 1949 om beskyttelse av sivile i krigstid. Den forbyr okkupasjonsmakter å etablere sivile bosettinger i okkuperte territorier. Slike bosettinger er antageligvis også en krigsforbrytelse etter Roma-vedtektene for Den internasjonale strafferettsdomstolen av 1998. En lang rekke FN-rapporter har konkludert med at bosettingene er en kilde til gjentatte og alvorlige brudd på palestinerne menneskerettigheter. Bosettingene er også den israelske regjeringens viktigste politiske våpen i å etablere “facts on the ground” – for å fremme sin påståtte *de facto* og *de jure* rett til annektering av palestinsk land og til å nekte palestinerne rett til selvbestemmelse.

Trass i at jussen er klar på at bosettingene er ulovlige, og med grundig dokumentasjon på deres negative virkninger for menneskerettighetene, forsetter israelske bosettinger å tiltrekke seg internasjonale selskaper. Selskapenes samhandling med bosettingene – gjennom investeringer, banklån, ressursutvinning, kontrakter om bygging av infrastruktur og produkt- og utstyrsleveranser - gir bosettingene «oksygenet» de trenger for å eksistere og utvikle seg. Selskapenes virksomhet gir også bosettingene en politisk legitimitet, i den forstand at selskapene overser det internasjonale samfunnets klare og uttalte forpliktelse til ikke å støtte bosettingene. Når overtredelser ikke får konsekvenser blir forpliktelser noe man ikke behøver å ta alvorlig.

Selv om den israelske bosettingspolitikken har vist seg slitesterk er det grunn til optimisme. Denne rapporten er et eksempel på hvordan det internasjonale sivilsamfunnet stadig mer høyløst krever at Israel trekker seg ut av bosettingene. FNs Menneskerettighetsråd offentliggjorde i 2020 en database over selskaper som har virksomhet i eller handler med de israelske bosettingene.

Innflytelsesrike pensjonsfond – inkludert det norske KLP – har solgt investeringene sine i en rekke selskaper som har tilknytning til de israelske bosettingene. Og vedtaket til iskremsselskapet Ben and Jerry om å stanse salget av produktene sine til israelske bosettinger etter 2022 startet en bred, internasjonal debatt om internasjonale selskapers forretningsvirksomhet i bosettingene.

Denne rapportens dybde og omfang, dens juridiske presisjon og moralske sensitivitet vil sikre den varig innflytelse på diskusjoner i selskapers styrever, på beslutningsprosesser i utenriksdepartementer, debatter i FN og på sivilsamfunnets politiske kampanjer.

Kunnskap er et skarpt våpen i all politisk kamp for rettferdighet. Oppgaven vår er å bruke denne kunnskapen til å endre historien, litt hver dag.

SAMMENDRAG OG ANBEFALINGER

Koalisjonen “Don’t Buy into Occupation” (DBIO) er et fellesprosjekt mellom 25 palestinske, regionale og europeiske organisasjoner, basert i Belgia, Frankrike, Irland, Nederland, Norge, Spania og Storbritannia. Koalisjonens mål er å undersøke og sette søkelys på forbindelser mellom selskaper med tilknytning til de ulovlige, israelske bosettingene i de okkuperte palestinske territoriene, og europeiske finansinstitusjoner.

Drift og utvidelse av israelske bosettinger er ulovlige etter folkeretten og utgjør handlinger som medfører individuelt straffeansvar for krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten etter Den internasjonale strafferettsdomstolen (ICC).

Den fjerde Geneve konvensjonen, som er sentral del av krigens folkerett, forbyr en okkupasjonsmakt å tvangsflytte enkeltpersoner eller grupper samt deportere beskyttede personer. Den forbyr også okkupasjonsmakter å flytte deler av sin egen sivilbefolkning inn i områdene som okkuperes. I tillegg er det forbudt å konfiskere land for å bygge eller utvide bosettinger i okkuperte områder. Tilegnelse av land og eiendom til fordel for bosettere er dermed brudd på en rekke bestemmelser i internasjonal, humanitærrett, blant annet Haagreglene av 1907, Den fjerde Genèvekonvensjon, og folkerettslig sedvanerett.ⁱ

I tillegg til at israelske bosettinger har ført til en rekke menneskerettighetsbrudd mot den palestinske befolkningen, har den fragmentert Vestbredden og isolert området fra Jerusalem. De har gjort det vanskelig å få til en bærekraftig og uavhengig sosial og økonomisk utvikling i de okkuperte palestinske områdene

Juridisk ekspertise og menneskerettighetsorganisasjoner har dokumentert at israelske bosettinger er ledd i en segregerende politikk overfor palestinere. Israelske myndigheter administrerer de ulike territoriene under to forskjellige juridiske og institusjonelle systemer. På den ene siden, en sivil administrasjon for israelsk-jødiske samfunn som bor i ulovlige bosettinger, og på den andre siden, en militær administrasjon for den okkuperte befolkningen som bor i palestinske byer og landsbyer.

Israelske, europeiske, og internasjonale virksomheter som gjør forretninger med, eller selger tjenester til israelske bosettinger, er avgjørende for at bosettingene skal kunne eksistere og utvikle seg. Ulovlige bosettinger kan altså knyttes til en rekke brudd på humanitærretten og palestinske menneskerettigheter. Dette hindrer utvikling av den palestinske økonomien.

Private aktører har et ansvar for å sikre at de ikke medvirker til brudd på internasjonal humanitærrett og strafferett og at de retter opp den negative innvirkningen på menneskerettigheter deres forretningsdrift medfører. Likevel, og trass i at det strider mot folkeretten, fortsetter europeiske finansinstitusjoner å investere milliarder i virksomheter knyttet til det israelske bosettingsprosjektet.

HOVEDFUNN

- Ny forskning gjennomført av en koalisjon av 25 palestinske og europeiske organisasjoner viser at mellom 2018 og mai 2021, hadde **672 europeiske finansinstitusjoner** finansielle forbindelser med **50 foretak** som er aktivt involvert i israelske bosettinger. Det inkluderer banker, formuesforvaltere, forsikringsselskaper og pensjonsfond.
- I løpet av denne perioden ble det gitt **US\$ 114 milliarder** i form av **lån og garantier**. Per mai 2021 eide europeiske investorer også **US\$ 141 milliarder** i **aksjer og obligasjoner** i disse selskapene.

De **50 selskapene** som ble identifisert som forretningspartnere til de europeiske finansinstitusjonene er: ACS Group, Airbnb, Alstom, Altice Europe, Ashtröm Group, Atlas Copco, Bank Hapoalim, Bank Leumi, Bezeq Group, Booking Holdings, Construcciones y Auxiliar de Ferrocarriles (CAF), Caterpillar, Cellcom Israel, Cemex, CETCO Mineral Technology Group, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, Delta Galil Industries, DXC Technology, eDreams ODIGEO, Elbit Systems, Electra Group, Energix Renewable Energies, Expedia Group, First Internasjonal Bank of Israel (FIBI), General Mills, HeidelbergCement, Hewlett Packard Enterprise (HPE), Israel Discount Bank, Magal Security Systems, MAN Group, Manitou Group, Matrix IT, Mivne Group, Mizrahi Tefahot Bank, Motorola Solutions, Partner Communications Company, Paz Oil Company, Rami Levy Chain Stores Hashikma Marketing 2006, RE/MAX Holdings, Shapir Engineering og Industry, Shikun & Binui, Shufersal, Siemens, Solvay, Terex Corporation, Tripadvisor, Volvo Group, og WSP Global.

- Alle de 50 selskapene er involvert i en eller flere aktiviteter som er listet opp av FN som forretningspraksiser som gir særlig grunn til bekymring for brudd på menneskerettighetene.. (Listen ble offentliggjort i februar 2020)

De **10 største kreditorene** (lån og garantier) til selskaper aktivt involvert i israelske bosettinger stilte hele **US\$ 77.81 milliarder** til rådighet.. De er:

1. **BNP Paribas** (Frankrike): US\$ 17.30 milliarder; gitt til ACS Group, Airbnb, Alstom, Altice Europe, Atlas Copco, Bank Leumi, Booking Holdings, Caterpillar, Cemex, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, DXC Technology, Elbit Systems, Expedia Group, General Mills, HeidelbergCement, HPE, MAN Group, Mizrahi Tefahot Bank, Motorola Solutions, Siemens, Solvay, Terex, Tripadvisor, Volvo Group, og WSP Global.
2. **Deutsche Bank** (Tyskland): US\$ 12.03 milliarder; gitt til ACS Group, Airbnb, Alstom, Altice Europe, Atlas Copco, Booking Holdings, Caterpillar, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, eDreams ODIGEO, General Mills, HeidelbergCement, HPE, MAN Group, Motorola Solutions, Siemens, Terex, og Volvo Group.
3. **HSBC** (Storbritannia): US\$ 8.72 milliarder; gitt til ACS Group, Alstom, Bank Leumi, Booking Holdings, Caterpillar, Cemex, Cisco Systems, Delek Group, Expedia Group, General Mills, HPE, Motorola Solutions, Siemens, Solvay, Terex, Volvo Group, og WSP Global.
4. **Barclays** (Storbritannia): US\$ 8.69 milliarder; gitt til Airbnb, Altice Europe, Caterpillar, CETCO, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, DXC Technology, eDreams ODIGEO, General Mills, HeidelbergCement, HPE, MAN Group, Siemens, Terex, og Tripadvisor.
5. **Société Générale** (Frankrike): US\$ 8.20 milliarder; gitt til ACS Group, Alstom, Altice Europe, Caterpillar, Cemex, CNH Industrial, eDreams ODIGEO, General Mills, HPE, MAN Group, Manitou Group, Siemens, og Volvo Group.
6. **Crédit Agricole** (Frankrike): US\$ 5.55 milliarder; gitt til ACS Group, Alstom, Altice Europe, Cemex, CNH Industrial, HeidelbergCement, HPE, MAN Group, Manitou, Siemens, Solvay, Terex, og Volvo Group.
7. **Santander** (Spania): US\$ 4.75 milliarder; gitt til ACS Group, Alstom, Cemex, CNH Industrial, eDreams ODIGEO, HPE, MAN Group, Motorola Solutions, Siemens, Terex, og Volvo Group.

8. **ING Group** (Nederland): US\$ 4.60 milliarder; gitt til ACS Group, Altice Europe, Caterpillar, Cemex, CNH Industrial, Delek Group, DXC Technology, HeidelbergCement, HPE, Siemens, Solvay, og Volvo Group.
  9. **Commerzbank** (Tyskland): US\$ 4.37 milliarder; gitt til ACS Group, Alstom, Caterpillar, CNH Industrial, DXC Technology, HeidelbergCement, MAN Group, Siemens, Solvay, og Terex.
  10. **UniCredit** (Italia): US\$ 3.58 milliarder; gitt til ACS Group, Alstom, CNH Industrial, MAN Group, Motorola Solutions, og Siemens.
- De **10 største investorene** (aksjebeholdninger og obligasjonsporteføljer) investerte **US\$ 67.22 milliarder** i selskaper som er aktivt involvert i israelske bosettinger. De er:
    1. **Statens pensjonsfond utland** (Norge): i alt US\$ 11.52 milliarder investert i 41 selskaper: ACS Group, Airbnb, Alstom, Ashtrom Group, Atlas Copco, Bank Hapoalim, Bank Leumi, Bezeq Group, Booking Holdings, CAF, Caterpillar, Cellcom, CETCO, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, Delta Galil Industries, DXC Technology, Electra Group, Energix, Expedia Group, FIBI, General Mills, HeidelbergCement, HPE, Israel Discount Bank, MAN Group, Manitou Group, Matrix IT, Mizrahi Tefahot Bank, Motorola Solutions, Partner Communications Company, Paz Oil Company, Rami Levy Chain Stores Hashikma Marketing 2006, Shufersal, Siemens, Solvay, Terex, Tripadvisor, Volvo Group, og WSP Global.
    2. **Investor AB** (Sverige): US\$ 10.59 milliarder; investert i Atlas Copco.
    3. **BPCE Group** (Frankrike): i alt US\$ 8.98 milliarder investert i 26 selskaper: ACS Group, Airbnb, Alstom, Atlas Copco, Bank Leumi, Booking Holdings, CAF, Caterpillar, Cemex, CETCO, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, DXC Technology, Expedia Group, General Mills, HeidelbergCement, HPE, Manitou Group, Motorola Solutions, RE/MAX Holdings, Siemens, Solvay, Terex, Tripadvisor, og Volvo Group.

4. **Crédit Agricole** (Frankrike): i alt US\$ 7.18 milliarder investert i 30 selskaper: ACS Group, Airbnb, Alstom, Atlas Copco, Bank Hapoalim, Bank Leumi, Booking Holdings, CAF, Caterpillar, Cemex, Cisco Systems, CNH Industrial, DXC Technology, Electra Group, Expedia Group, General Mills, HeidelbergCement, HPE, Israel Discount Bank, Manitou Group, Mizrahi Tefahot Bank, Motorola Solutions, Shapir Engineering og Industry, Shikun & Binui, Siemens, Solvay, Terex, Tripadvisor, Volvo Group og WSP Global.
5. **Deutsche Bank** (Tyskland): i alt US\$ 6.41 milliarder investert i 39 selskaper: ACS Group, Airbnb, Alstom, Atlas Copco, Bezeq Group, Bank Hapoalim, Bank Leumi, Booking Holdings, CAF, Caterpillar, Cemex, CETCO, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, DXC Technology, eDreams ODIGEO, Elbit Systems, Electra Group, Expedia Group, FIBI, General Mills, HeidelbergCement, HPE, Israel Discount Bank, Manitou Group, Mivne Group, Mizrahi Tefahot Bank, Motorola Solutions, Paz Oil Company, RE/MAX Holdings, Shapir Engineering og Industry, Shufersal, Siemens, Solvay, Terex, Tripadvisor, Volvo Group, og WSP Global.
6. **Allianz** (Tyskland): i alt US\$ 5.16 milliarder investert i 30 selskaper: ACS Group, Airbnb, Alstom, Atlas Copco, Bank Hapoalim, Bank Leumi, Bezeq Group, Booking Holdings, Caterpillar, Cemex, CETCO, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, DXC Technology, Expedia Group, FIBI, General Mills, HeidelbergCement, HPE, Israel Discount Bank, Matrix IT, Motorola Solutions, Shufersal, Siemens, Solvay, Terex, Tripadvisor, Volvo Group, og WSP Global.
7. **Swedbank** (Sverige): i alt US\$ 4.77 milliarder investert i 14 selskaper: ACS Group, Alstom, Atlas Copco, Booking Holdings, Caterpillar, Cisco Systems, Expedia Group, General Mills, HeidelbergCement, HPE, Siemens, Solvay, Volvo Group, og WSP Global.
8. **Legal & General** (Storbritannia): i alt US\$ 4.31 milliarder investert i 47 selskaper: ACS Group, Airbnb, Alstom, Ashtröm Group, Atlas Copco, Bank Hapoalim, Bank Leumi, Bezeq Group, Booking Holdings, CAF, Caterpillar, Cellcom, Cemex, CETCO, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, Delta Galil Industries, DXC Technology, eDreams Odigeo,

Elbit Systems, Electra Group, Energix, Expedia Group, FIBI, General Mills, HeidelbergCement, HPE, Israel Discount Bank, Manitou Group, Matrix IT, Mivne Group, Mizrahi Tefahot Bank, Motorola Solutions, Partner Communications Company, Paz Oil Company, Rami Levy Chain Stores Hashikma Marketing 2006, RE/MAX Holdings, Shapir Engineering og Industry, Shikun & Binui, Shufersal, Siemens, Solvay, Terex, Tripadvisor, Volvo Group, og WSP Global.

9. **Alecta** (Sverige): i alt US\$ 4.24 milliarder investert i Atlas Copco og Volvo Group.

10. **AB Industrivärden** (Sverige): US\$ 4.06 milliarder investert i Volvo Group.

De tre case-studiene i rapporten representerer en kritisk dybdeanalyse av europeiske finansinstitusjoner og multinasjonale selskapers involvering i Israels lovstridige bosettingsprosjekt,ⁱⁱ inkludert:

- **BNP Paribas**, er registrert i Frankrike. Desto for US\$ 8.97 milliarder, eller 14% av totalverdien av lånene som er gitt til forretningsforetakene som er involvert i Israels bosettingsprosjekt. Blant de største aksjonærene er den belgiske stat, (7,7%) og staten Luxembourg (1%). Selv om BNP Paribas Group har forpliktet seg til å overholde en rekke internasjonalt vedtatte standarder og normer for menneskerettigheter, inkludert UN Global Compact, FNs veiledende prinsipper for næringsliv menneskerettigheter og OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper, har selskapet fortsatt omfattende investeringer (lån, garantier og investeringer) i 33 kommersielle foretak som er involvert i det israelske bosettingsprosjektet: ACS Group, Airbnb, Alstom, Altice Europe, Atlas Copco, Bank Hapoalim, Bank Leumi, Booking Holdings, CAF, Caterpillar, Cellcom Israel, Cemex, CETCO, Cisco Systems, CNH Industrial, Delek Group, DXC Technology, Elbit Systems, Expedia Group, General Mills, HeidelbergCement, HPE, MAN Group, Manitou Group, Mizrahi Tefahot Bank, Motorola Solutions, RE/MAX Holdings, Siemens, Solvay, Terex, Tripadvisor, Volvo Group, og WSP Global. Slik finansieringsvirksomhet står i sterk kontrast til BNP Paribas' uttalte respekt for prinsipper og standarder for menneskerettigheter.

- **Booking.com er et varemerke under Booking Holdings (USA).** Selskapet er registrert i Nederland og står på FNs liste over 112 kommersielle foretak med forbindelser til bosettingene. Gruppen er med da de har lagt til rette for at overnattingsmuligheter i de lovstridige bosettingene på okkupert land kan bookes gjennom dem. Europeiske kreditorer som har ytt lån til Booking Holdings i perioden januar 2018 til mai 2021, er Deutsche Bank, BNP Paribas, HSBC, og Standard Chartered. I alt ga disse fire bankene US\$ 590 million i lån og US\$ 1,6 milliarder i garantier. I tillegg hadde de 20 europeiske største investorene i Booking Holdings (aksjeholdninger og obligasjonsporteføljer) investeringer verdt i alt US\$ 12,19 milliarder i Booking.com. De fire største investorene er BPCE Group, Janus Henderson, Crédit Agricole - og Statens pensjonsfond utland.
- **HeidelbergCement**, med hovedkontor i Tyskland, er et av verdens største byggevarefirmaer. I 2007 kjøpte de Hanson Israel og steinbruddet Nahal Raba, som ligger på okkupert, palestinsk territorium. HeidelbergCement hevder å ha forpliktet seg til å respektere menneskerettighetene og relevante normer og retningslinjer, f.eks. UNGP og OECDs retningslinjer. Samtidig fortsetter de å bidra til grove brudd på menneskerettighetene til den palestinske befolkningen, som systematisk er nektet tilgang til egen jord og naturressurser, blant annet gjennom steinbruddaktivitet. En rekke organisasjoner fra det sivile samfunn har dokumentert dette. Blant HeidelbergCements store, europeiske kreditorer i perioden januar 2018 til mai 2021 finner vi Deutsche Bank, Danske Bank, BNP Paribas, Crédit Agricole, og ING Group. I alt ga 16 kreditorer lån til en verdi av US\$ 5.7 milliarder og garantier for i alt US\$ 2.7 milliarder i perioden som ble undersøkt. I tillegg eide de 20 største europeiske investorene aksjer og obligasjoner i HeidelbergCement, til en totalverdi av US\$ 1.80 milliarder. De største investorene er Deutsche Bank, Deka Group, Crédit Agricole, og Bestinver.

Selskapers og finansinstitusjoners ansvar

Selskaper involvert i de israelske bosettingene påtar seg risiko for å medvirke til brudd på folkeretten, og for å gjøre seg til medskyldige i, eller profittere på,

krigsforbrytelser og forbrytelser mot menneskeheten, og for å bidra til brudd på menneskerettighetene. Enten det er gjennom finansiering, forsikring, som handelspartnere, leverandører eller datterselskaper med tilknytning til bygging, utvidelse og vedlikehold av bosettinger. Disse risikoene gjelder også finansinstitusjoner, og er ikke begrenset til produksjon og handel.,

FNs Menneskerettighetskommissjon formulerte det slik i januar 2018: "Sett i lys av den omfattende internasjonale, juridiske konsensus om at bosettingene er ulovlige, og de systemiske og altomfattende negative konsekvensene for menneskerettighetene, er det vanskelig å tenke seg et scenario der et selskap kan delta i virksomhet i bosettingene på en måte som er i samsvar med FNs Veiledende prinsipper og med internasjonal rett".

I henhold til FNs veiledende prinsipper og OECDs retningslinjer, har selskaper med forhøyet risiko for denne type brudd et særlig ansvar for å gjennomføre ekstra grundige aktsomhetsanalyser for å forhindre eller avhjelpe negative konsekvenser for menneskerettighetene, og slik unngå å bli involvert eller medvirke til brudd på folkeretten. Dette ansvaret gjelder også i leverandørkjedene.

Selskaper som har virksomhet, produkter eller tjenester som er direkte tilknyttet alvorlige, negative konsekvenser for menneskerettighetene forventes å reagere raskt og vurdere å trekke seg ut på en ansvarlig måte. Ansvarlig uttrekking er en global standard for forventet atferd for alle selskaper, uansett hvor de opererer. Det gjelder uavhengig av nasjonalstatenes evne og vilje til å overholde sine egne menneskerettighetsforpliktelser. Internasjonale finansinstitusjoner, inkludert banker og pensjonsfond, er også pålagt ansvar i å bruke sin innflytelse etter FNs Veiledende prinsipper og OECDs Retningslinjer. Dette gjennom praksiser som sikrer at selskapene de investerer i handler sosialt ansvarlig og i tråd med internasjonale rettslige standarder og for å selge investeringer i selskaper som ikke gjør det.

I senere år har en rekke finansinstitusjoner tatt ansvar ved å selge investeringer i selskaper med tilknytning til israelske bosettinger, fordi de er bekymret for å bli involvert i brudd på menneskerettigheter. De to ferskeste og viktigste eksemplene i Norge er KLP (Kommunal Landspensjonskasse) og Statens pensjonsfond utland.

KLP er Norges største, ikke-statlige pensjonsfond. I juli 2021 solgte de seg ut av 16 selskaper med tilknytning til to av Israels bosettingsprosjekter, etter en intern aktsomhetsanalyse. På samme måte besluttet også Statens pensjonsfond utland i september 2021 at de vil utelukke tre selskaper som er aktivt involvert i israelske bosettinger.

Siden 2010 har en lang rekke andre institusjoner, banker og selskaper som f.eks. Dexia Crédit Local (Frankrike), Deutsche Bank (Tyskland), Barclays (UK), HSBC (UK), AXA IM (Frankrike), Statens pensjonsfond utland (Norge), Danske Bank (Danmark), Sampension (Danmark), United Methodist Church (USA), Quakers i Britain Church (Storbritannia), Storebrand (Norge), og Europcar Groupe (Frankrike) vedtatt å selge investeringer i enkelte selskaper involvert i israelske bosettinger.

Anbefalinger

På grunnlag av rapportens funn, samt relevant, internasjonal rett og rettspraksis etablert gjennom forskjellige internasjonale instrumenter, gis her en rekke anbefalinger til finansinstitusjoner, selskaper, europeiske regjeringer og institusjoner, og lokale myndigheter i hele Europa:

Finansinstitusjoner bør:

1. Gjennomføre skjerpede aktsomhetsvurderinger med hensyn til menneskerettigheter – som også bør inneholde konsekvensanalyser med hensyn til menneskerettighetene – på alle stadier i beslutningsprosessen og i alle kommersielle forbindelser. Enten det er selskaper som finansinstitusjonen låner penger til, stiller garantier for eller har investeringer i og der det er kjent at en er involvert i virksomhet med tilknytning til bosettingene i de de okkuperte, palestinske territoriene.
2. Etablere mekanismer for å iverksette tidsbestemte og effektive tiltak på grunnlag av funnene i konsekvensanalysene og innføre egnede verktøy for å kommunisere offentlig hvordan de håndterer negative konsekvenser for menneskerettighetene.

3. Bruke sin innflytelse i selskaper som man vet er involvert i virksomhet med tilknytning til bosettingene i de okkuperte, palestinske territoriene, for å få selskapet til å avslutte denne virksomheten og sine forretningsforbindelser. Der det ikke er mulig å øve slik innflytelse eller der investorene ikke er i stand til å bruke innflytelsen sin for å sikre at selskapene overholder folkeretten, inkludert menneskerettighetsstandarder og internasjonal humanitærrett, bør de avslutte sine finansielle transaksjoner med gjeldende selskap.
4. Gå i dialog med lokale interessenter , det vil si den palestinske befolkningen, for å avbøte enhver skade som de måtte ha forårsaket eller bidratt til gjennom sine investeringer og forretningsforbindelser.
5. Utvikle klare retningslinjer og erklæringer om at involvering med ulovlige israelske bosettinger er et kriterium for å utelukkes fra finansinstitusjonens investeringsportefølje.
6. Bruke egen innflytelse i bransjeorganisasjoner, reguleringsmyndigheter, politiske organer og standardiseringsorganer for å fremme og sikre respekt for internasjonale menneskerettigheter og humanitærrett, og fremme skjerpede aktsomhetsvurderinger i forhold til menneskerettighetene, slik at disse blir del av bransjestandarden for god forretningsskikk.

Selskaper bør:

7. På en ansvarlig måte avslutte all virksomhet og alle forretningsforbindelser med ulovlige israelske bosettinger og avslutte tilknytninger til disse, slik at de overholder FNs Veiledende prinsipper, OECDs retningslinjer og alle relevante bestemmelser om ansvar etter internasjonal menneskerettighetsjuss og humanitærrett.
8. Respektene gjeldende, relevante bestemmelser i folkeretten i all sin virksomhet og med forretningsforbindelser med tilknytning til de okkuperte, palestinske territoriene og Israel.
9. Iverksette egnede prosesser for å avbøte skadene påført alle berørte av menneskerettighetsbruddene og de negative konsekvensene av selskapets virksomhet og forretningsforbindelser med tilknytning til Israels

bosettingsprosjekt. Dette bør skje i samråd med de som er direkte berørt som del av selskapets klagesystem for å sikre oppreisning og ansvarliggjøring for alle de som er påvirket av selskapets virksomhet og drift.

10. Innføre skjerpede aktsomhetsvurderinger med hensyn til menneskerettigheter i hele leverandørkjeden, for å sikre at drift og virksomhet i andre land, og gjennom datterselskaper, fullt ut overholder folkerett og humanitærrett, der dette er relevant. I tillegg bør selskapene sørge for at rammeverket deres for virksomhetens sosiale ansvar tar hensyn til internasjonal humanitærrett.

Europeiske regjeringer og institusjoner bør:

11. Yte politisk og finansiell støtte til FNs Menneskerettighetskommisjon slik at denne kan utøve sitt mandat til å årlig oppdatere og offentliggjøre FNs database over selskaper som er involvert i visse aktiviteter i forhold til bosettingene i de okkuperte, palestinske territoriene.
12. Sikre at selskaper som har virksomhet innenfor myndighetenes jurisdiksjon gjennomfører skjerpede aktsomhetsvurderinger med hensyn til menneskerettigheter. Dette for å hindre at de blir involvert i brudd på menneskerettighetene i okkuperte territorier og konfliktområder, slik at de overholder FNs Veiledende prinsipper og OECDs Retningslinjer og forstår sitt ansvar og sine plikter etter internasjonale menneskerettighetsinstrumenter og humanitærrett. Og at selskaper innfører umiddelbare og direkte preventive tiltak, og interne retningslinjer for porteføljesalg og forretningsavvikling for å begrense selskapenes involvering i brudd på menneskerettighetene i hele virksomheten og i alle forretningsforhold i disse sammenhenger.
13. Offentliggjøre veiledninger for forretningsdrift opp mot både direkte og indirekte finansinvesteringer, virksomhet og forretningsforbindelser med det israelske bosettingsprosjektet, og advare om de juridiske risikoene og konsekvensene slike investeringer kan føre til. Iverksette en proaktiv kommunikasjon rettet mot slike selskaper. De bør aktivt oppmuntre EU til å vedta og offentliggjøre retningslinjer for næringslivet om finansinvesteringer

med tilknytning til Israels bosettingsprosjekt, og ha en proaktiv strategi for å gjøre disse retningslinjene kjent.

14. Når en enkelt europeisk regjering er aksjonær i en finansinstitusjon som er involvert i en eller flere av aktivitetene på FNs liste, bør den iverksette egnede tiltak for å sikre at finansinstitusjonen avslutter sitt engasjement og utelukker det fra sin portefølje, og at institusjonen utvikler formelle retningslinjer som hindrer slike investeringer med tilknytning til rettighetsbrudd i fremtiden.
15. Anvende lovbestemmelsene om offentlige innkjøp i tråd med de plikter og ansvar som offentlige organer har etter internasjonal rett, FNs Veiledende prinsipper og OECDs retningslinjer, som innebærer at de skal unngå å tildele offentlige kontrakter til selskaper som er involvert i grove brudd på internasjonal rett.
16. Gjøre det uttrykkelig klart i retningslinjene for offentlige innkjøp at Staten og lokalt myndigheter det forventes å håndheve lovbestemmelsene om offentlige innkjøp konsekvent og i tråd med nasjonalstatenes plikter etter internasjonal rett, samt sikre at selskapene respekterer standardene for etisk atferd slik disse er nedfelt i FNs Veiledende prinsipper og OECDs retningslinjer.
17. Rapportere jevnlig og offentlig om landets arbeid med å iverksette FNs sikkerhetsråds resolusjon nr. 2334 (2016) og om planlagte tiltak for å gjøre resolusjonen operativ.
18. Forby import av produkter og tjenester fra de ulovlige bosettingene til europeiske markeder og forby handel med og økonomisk støtte til ulovlige, israelske bosettinger. Dette som del av arbeidet med å implementere tredjestaters relevante positive og sedvanlige plikter etter internasjonal humanitær rett.
19. Støtte og spille en positiv og konstruktiv rolle for å få framgang i forhandlingene om å vedta et juridisk bindende instrument som skal regulere multinasjonale selskapers og andre foretaks virksomhet inn i internasjonal menneskerettighetslovgivning (en bindende FN-traktat).

20. Adressere konfliktområder og okkuperte territorier i de rammeverkene for forretningsdrift og menneskerettigheter som utvikles nasjonalt, i EU og FN, inkludert nasjonale handlingsplaner, en bindende FN-traktat, obligatoriske aktsomhetsvurderinger i nasjonal og EU-rett, og andre relevante verktøy og mekanismer.
21. Innføre selskapsrettslige bestemmelser som gir prinsippet om universell jurisdiksjon virkning i nasjonal lovgivning, slik at selskaper som begår grove brudd på Genève-konvensjonene og internasjonal strafferett, kan straffeforfølges.
22. Samarbeide fullt ut med påtalemyndigheten i Den internasjonale straffedomstolen (ICC) i tråd med relevante plikter slik disse er nedfelt i Roma-vedtektene og Genève-konvensjonene, og samtidig gi offentlig uttrykk for sin støtte til domstolens uavhengighet og dens etterforskning av situasjonen i Palestina.
23. Inkludere selskapsrelaterte, grove menneskerettighetsbruddbrudd og brudd på internasjonal strafferett som er begått i de okkuperte, palestinske territoriene, det vil si lovbruddstilknytning til ulovlige israelske bosettinger, i implementeringen av EUs globale sanksjonsordninger.

Lokale myndigheter I hele Europa bør:

24. Der en lokal myndighet har et eget pensjonsfond, undersøke om fondet har investeringer i noen av virksomhetene i det israelske bosettingsprosjektet som står på FNs liste. Dersom fondet har slike investeringer, bør de begynne nedsalg i disse selskaper i lys av de strenge og omfattende undersøkelsene Menneskerettighetskommisjonen foretok før databasen ble offentliggjort.
25. Sikre at kommunale pensjonsfond gjennomfører tilstrekkelige prosedyrer for å bedømme sine investeringer og aktsomhetsvurderinger, slik at de overholder sine forpliktelser til ikke å medvirke til brudd på folkeretten..
26. Håndheve lovbestemmelser om offentlige innkjøp i tråd med sine plikter og ansvar etter folkeretten, FNs Veiledende prinsipper og OECDs

retningslinjer, som innebærer at de skal unngå å gi offentlige kontrakter til selskaper som er involvert i grove brudd på folkeretten.

ⁱ For eksempel artiklene 46, 52, 53, 55 I Haagkonvensjonen av 1907 og Artikkel 147 i Fjerde Genèvekonvensjon (1949).

ⁱⁱ Disse case-studiene eksemplifiserer forskjellige typer engasjementer i det israelske bosettingsprosjektet; en europeisk finansinstitusjon (BNP Paribas) og to multinasjonale selskaper registrert i EU (Booking.com og HeidelbergCement). Case-studiene ble valgt ut for å illustrere et kryss-utvalg basert på følgende kriterier: type og nivå på engasjementet, omfanget av selskapets finansielle engasjement, og virkningene av selskapets virksomhet på den palestinske befolkningen – det vil si på deres individuelle og kollektive rettigheter – som beskyttet befolkning. Case-studiene illustrerer et større fenomen og er ikke ment å gi inntrykk av at disse er de eneste selskapene som er involvert i virksomhet i bosettingene som fortjenes oppmerksomhet.